

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.410.006.10.2017

P/17/076

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

Trzebowniko 22, 36-001 Trzebowniko

T +48 17 780 23 00, F +48 17 780 23 06

lrz@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/076 – Zabezpieczenie i udostępnianie zabytków architektury drewnianej oraz ich wykorzystanie w promocji regionu ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontroler	Dagmara Mazurkiewicz-Karasińska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/64/2017 z dnia 26.04.2017 (dowód: akta kontroli str. 1)
Jednostka kontrolowana	Lokalna Organizacja Turystyczna „Wrota Karpat Wschodnich” w Birczy ul. Rynek 8, 37-740 Bircza (dalej Stowarzyszenie lub Zarządca).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Elżbieta Skrzyszowska, prezes Stowarzyszenia, Tomasz Gierula, wiceprezes Stowarzyszenia ²

II. Ocena kontrolowanej działalności³

Ocena ogólna

Stan zabytkowej drewnianej cerkwi w Chyrcynie, w ocenie Najwyższej Izby Kontroli (dalej NIK), nie budził zastrzeżeń. Wykonane z inicjatywy Stowarzyszenia roboty budowlane oraz prace konserwatorskie i restauratorskie zabezpieczyły obiekt przed postępującą degradacją i przyczyniły się do zachowania walorów tego drewnianego zabytku. Z uwagi na stopniowo prowadzony remont, obiekt nie został oddany do użytkowania i nie był wykorzystywany ani na cele liturgiczne, ani nie był udostępniony dla turystów. Pomimo tego informacje o cerkwi były wieloaspektowo popularyzowane przez gminę Krzywczę, Zarządcę obiektu oraz Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego.

NIK dostrzegła istotny problem polegający na braku skutecznego zabezpieczenia obiektu przed dewastacją i pożarami, w tym spowodowanymi siłami natury. Skoro na prace związane z restauracją obiektu wydatkowano w latach 2012-2016 (według informacji Zarządcy obiektu) łącznie około 485.471,34 zł⁴ (w latach 2014-2016 wydatkowano 180.640,65 zł), należałoby również podjąć działania zmierzające do należytego zabezpieczenia przed dewastacją i wykonania zabezpieczeń przeciwpożarowych. Jest to tym bardziej uzasadnione, że cerkiew położona jest w terenie niezamieszkałym i w otoczeniu drzewostanu leśnego, co sprzyjać może atakom wandalizmu. Ponadto drewniana, otwarta konstrukcja obiektu a także

¹ Okres objęty kontrolą: lata 2014-2016. Badania bezpośrednie mogły również dotyczyć działań wcześniejszych lub późniejszych, których skutki miały wpływ na realizację zadań w kontrolowanym zakresie.

² <http://www.krs-online.com.pl/lokalna-organizacja-turystyczna-wrota-krs-285996.html>

³ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie. W niniejszym wystąpieniu pokontrolnym zastosowano ocenę opisową.

⁴ Kwota ustalona na podstawie przekazanych kontrolerowi dokumentów tj. wykazu prac przeprowadzonych przy zabytku w okresie ostatnich 5 lat tj. 2011-2015

znaczna wysokość i kubatura budynku sakralnego oraz brak zaopatrzenia w wodę sprzyjać mogą pożarom. Dlatego też w ocenie NIK należałoby zadbać w szczególności o wyposażenie obiektu w zabezpieczenia przeciwpożarowe i antywłamaniowe, tym bardziej, że jedynym zabezpieczeniem obiektu są zamknięte na kłódkę drzwi.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Stan obiektu oraz warunki jego użytkowania i udostępniania turystom.

Opis stanu
faktycznego

Cerkiew p.w. św. Szymona Słupnika zlokalizowana w Chyryzynie, obręb ewidencyjny Chyryzna (gmina Krzywca) była w zarządzie Stowarzyszenia, które w latach 2014-2016 zajmowało się nadzorowaniem i koordynowaniem prac remontowych przy tym obiekcie. Cerkiew drewniana, orientowana⁵, konstrukcji zrębowej⁶ była posadowiona na odnowionym fundamencie z kamienia łamanego. Cerkiew trójdzielna: prezbiterium zamknięte trójbocznie, szersza kwadratowa nawa i prostokątny przedsionek. Nad każdą z części osobne nowe dachy kalenicowe, kryte blachą, zwieńczone baniastymi hełmami z pseudolatarniami i żelaznymi krzyżami. W ścianach cerkwi nowe okna drewniane wymagające uszczelnienia z uwagi na widoczne szpary. Drzwi wejściowe główne jak i boczne zamknięte (na kłódkę), przed wejściem do cerkwi nieuprzątnięte fragmenty popękanych betonowych elementów. Ściany cerkwi wykonane zostały z grubych drewnianych belek, wymagających wymiany z uwagi na postępujące niszczenie. Zarówno wewnątrz jak i zewnątrz budynku ściany boczne zostały zabezpieczone belkami zabezpieczającymi przed rozpieraniem się ścian. Wewnątrz obiektu wzmocniono płaskie stropy i wykonano kamienną posadzkę z piaskowca. Na ścianach i stropie odnowiona polichromia o motywach figuralnych i architektonicznych. Wykonano nowy drewniany chór wsparty na dwóch filarach. W budynku nie było instalacji ani elektrycznej, ani odgromowej, brak gaśnic, dostępu do hydrantu i jakiegokolwiek innego zbiornika z wodą. Brak było również oznaczenia ścieżek ewakuacji. Wizualnie budynek w dobrym stanie. Nie zauważono oznak dewastacji. Obok cerkwi była murowana dzwonnica, kryta blachą, bez dzwonów. W związku z tym, że remont cerkwi nie został ukończony, nie była oddana do użytkowania – zarówno dla zwiedzających, jak również na cele liturgiczne. Nie zostało wykonane dojście do obiektu. Otoczenie cerkwi było nieutwardzone, zarośnięte trawą. Dojazd do cerkwi odbywał się drogą nieutwardzoną. W chwili wykonywania oględzin⁷ obiektu brak było jakichkolwiek udogodnień umożliwiających dotarcie osobom niepełnosprawnym do obiektu.

Nieopodal cerkwi umieszczono tablicę informacyjną autorstwa Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego z napisem: *Dolina Sanu trasa rowerowa przyrodniczo-edukacyjno-turystyczna*. Na tablicy umieszczono obszerny rys historyczny obiektu. Na drzwiach cerkwi była informacja o źródłach finansowania prowadzonego remontu obiektu z budżetu podkarpackiego wojewódzkiego konserwatora zabytków (dalej konserwator zabytków). Zarówno na obiekcie jak i na przyległym terenie nie zamieszczono informacji w zakresie zarówno dotyczącej zarządcy obiektu, jak również, że cerkiew podlega ochronie.

(dowód: akta kontroli str.3-6, 32-47, 61-72, 109-110)

⁵ orientowanie – w architekturze sakralnej oznacza zwrócenie części prezbiterialnej, mieszczącej ołtarz główny, ku wschodowi (łac. oriens - „wschód”)

⁶ konstrukcja zrębowa – (inaczej: wieńcowa) konstrukcja ścian wznoszonych z poziomych bali drewnianych, połączonych w narożnikach

⁷ dnia 1 czerwca 2017 r.

W trakcie prowadzonych prac restauracyjnych obiektu członkowie komisji konserwatora zabytków na okoliczność odbioru prac remontowo-konserwatorskich trzykrotnie wizytowali cerkiew w latach 2014-2016. Ponadto Stowarzyszenie było w ciągłym kontakcie z konserwatorem zabytków z uwagi na sprawy formalne, które wymagały uzgodnień w trakcie prowadzonych prac, jak dla przykładu organizacja spotkania roboczego przedstawicieli Stowarzyszenia, wykonawcy prac remontowych w cerkwi z konserwatorem zabytków w lipcu 2014 r. Z uwagi na fakt, iż według wyjaśnień wiceprezesa Stowarzyszenia, dotychczas nie stwierdzono przypadków uszkodzenia ww. obiektu architektury drewnianej i aktów wandalizmu nie informowano konserwatora zabytku o stanie cerkwi, gdyż w ocenie Stowarzyszenia, nie było takiej potrzeby.

(dowód: akta kontroli str. 111-125, 156, 179, 223-224)

W latach 2016-2017 zarówno Państwowy Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego (dalej PINB) jak i Państwowa Straż Pożarna (dalej PSP) nie prowadziły kontroli w cerkwi w Chyryzynie. Konserwator zabytków każdorazowo na okoliczność odbioru prac remontowo-konserwatorskich (pod względem konserwatorskim) dokonywał oględzin wykonanych prac i sporządzał protokoły odbioru, w których wyszczególniał wykonane roboty w obiekcie. Protokoły te stanowiły podstawę rozliczenia umów zawartych pomiędzy zarządcą obiektu, a konserwatorem zabytków o dofinansowanie poszczególnych etapów remontu cerkwi. W okresie objętym kontrolą nie były prowadzone roboty budowlane w otoczeniu zabytku, polegające na budowie innych (niezabytkowych) obiektów.

(dowód: akta kontroli str. 111-125)

Przeprowadzona 6 czerwca 2017 r. na zlecenie NIK kontrola doraźna stanu technicznego cerkwi przez PINB⁸ wykazała, że inwestor tj. Stowarzyszenie prowadziło roboty budowlane na podstawie decyzji o pozwoleniu na budowę z dnia 12 marca 2012 r. nr 106/2012 dla zamierzenia inwestycyjnego pn.: Remont cerkwi pw. Św. Szymona Słupnika w Chyryzynie na działce nr 245/6 w miejscowości Chyryzna gm. Krzywca wydanej przez starostę przemyskiego. W ocenie PINB remont cerkwi był prowadzony zgodnie z wydanym pozwoleniem na budowę.

(dowód: akta kontroli str. 52-108)

Zabytek nie był udostępniony do zwiedzania. W obiekcie i jego otoczeniu nie było informacji ani na temat możliwości obejrzenia go wewnątrz, ani dotyczących osób odpowiedzialnych za udostępnianie obiektu. Było to spowodowane m.in. tym, że obiekt był w trakcie remontu, który sukcesywnie uskutecziano w zależności od przyznania dofinansowania na prace restauratorskie w danym roku.

(dowód: akta kontroli str. 109-119)

Zarządca obiektu nie umieścił informacji o cerkwi na stronie internetowej Stowarzyszenia. Było to spowodowane, według wyjaśnień zarządcy obiektu, problemami technicznymi związanymi z uruchomieniem strony internetowej Stowarzyszenia. Stowarzyszenie nie wydawało także żadnych materiałów informacyjnych o cerkwi (np. ulotek, folderów, widokówek z cerkwią). Kontrolerowi przekazano pamięć USB z nagraniem filmem prezentującym remont obiektu. Zarządca obiektu w wyjaśnieniu podał, że Stowarzyszenie reklamowało cerkiew na forach internetowych i portalach społecznościowych. Ponadto prezentowało ten obiekt na konferencji „Dziedzictwo kulturowe wsi podkarpackiej i małopolskiej – wiedza, dobre praktyki, wyzwania” zorganizowanej przez Fundację Wspomagania Wsi i Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w 2014 r. w Bóbrce. Ponadto

⁸ Kontrola doraźna zlecona została PINB w trybie art. 12 ust. 3 ustawy o NIK

został przygotowany tekst na temat remontu cerkwi na wystawę „Opuszczone-ratowane grekokatolickie zespoły cerkiewne południowo-wschodniej Polski” zorganizowaną przez Wydział Architektury Wnętrz Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Wystawie towarzyszyła konferencja naukowa, a cerkiew w Chyryncie zaprezentowano jako przykład dobrych praktyk, obok 17 innych świątyń grekokatolickich, niegdyś opuszczonych, a w ciągu ostatnich kilkunastu lat z powodzeniem remontowanych przez nowych właścicieli. W latach 2013-2017 wystawa miała cztery odsłony: w Warszawie, Lublinie, Łopience i Łukowie. Stowarzyszenie współpracowało ze Związkiem Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, który na trasie rowerowej Dolina Sanu trasa rowerowa przyrodniczo-edukacyjno-turystyczna na tablicy nieopodal cerkwi umieścił obszerny rys historyczny ww. obiektu.

Oprócz ww. podmiotów, Stowarzyszenie współpracowało z konserwatorem zabytków i z samorządem województwa w związku z ubieganiem się o przyznanie dotacji celowej na prace konserwatorskie. Dotacje takie przyznano w latach objętych kontrolą, które zostały wykorzystane na odbudowę i zabezpieczenie cerkwi przed zawaleniem się.

Gmina Krzywca, na terenie której znajduje się zabytkowy obiekt, umieściła na swojej stronie internetowej informacje na temat zespołu cerkiewnego w Chyryncie⁹. Z informacji uzyskanych od wójta gminy Krzywca wynika, że gmina współpracuje z zarządcą cerkwi oraz ze Związkiem Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, z którym w latach 2009-2012 zrealizowała projekt polegający na wytyczeniu i oznakowaniu trasy rowerowej doliną Sanu. W ramach tego projektu przy cerkwi umieszczona została tablica informacyjno-edukacyjna i opracowany został przewodnik z mapami, w którym zawarto informację o tym obiekcie. Wzmianki o zrealizowanym projekcie, a także o samej cerkwi w Chyryncie znaleźć można także na stronie internetowej Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego.

Wójt wyjaśnił, że obiekt w Chyryncie wykorzystywany jest w celach promocji turystycznej regionu z uwagi na fakt, że przez teren gminy Krzywca przebiega wschodni szlak rowerowy Green Velo wiodący m.in. z poprzez Krzywczę w kierunku Chyryny. W związku z czym turyści, zarówno piesi jak i rowerzyści, mogą obejrzeć zabytkową cerkiew. Wójt podał, że informacje o cerkwi umieszczono na stronie internetowej gminy Krzywca, w wydawanych materiałach promocyjnych, jak foldery i widokówki, ponadto w zakładce Trzy kultury¹⁰ prowadzonej przez miejscowego regionalistę, dzięki czemu zainteresowani mogą drogą wirtualną zwiedzić ten obiekt.

Wójt gminy Krzywca poinformował, że w ramach promocji tego zabytkowego obiektu jeden z odcinków audycji pt. „Radio Biwak” emitowanej przez Polskie Radio Rzeszów został zrealizowany na terenie gminy Krzywca, a jej fragment poświęcony został właśnie cerkwi w Chyryncie. Poza tym podczas różnych konkursów (dla dzieci i młodzieży) oraz wydarzeń kulturalnych o zasięgu gminnym, powiatowym i wojewódzkim prezentowane są walory przyrodnicze i kulturowe gminy, a ich elementem są zabytkowe obiekty gminy Krzywca, w tym cerkiew w Chyryncie.

Cerkiew w Chyryncie nie jest wpisana na listę obiektów znajdujących się na szlaku architektury drewnianej województwa podkarpackiego¹¹.

(dowód: akta kontroli str. 109-119, 126-133, 141-154, 168, 175-178, 180-184, 188-200, 212-215, 218-222, 227-240)

⁹ <http://www.krzywca.pl/?zabytki,51>

¹⁰ www.krzywca.eu

¹¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Szlak_Architektury_Drewnianej_%28wojew%C3%B3dztwo_podkarpackie%29

2. Odbudowa, utrzymanie i zabezpieczenie zabytku architektury drewnianej

Opis stanu
faktycznego

Jak wyjaśnił wójt gminy Krzywczu, urząd nie dysponuje gminnym programem opieki nad zabytkami, a jedynie wykazem zabytków przekazany przez konserwatora zabytków. Aktualnie program ten jest w trakcie opracowywania.

(dowód: akta kontroli str. 126-133)

Zarządzający cerkwią wyjaśnił, że nie realizuje gminnego programu opieki nad zabytkami i ma wątpliwości czy taki dokument w Gminie Krzywczu istnieje. Poinformował, że remont cerkwi został zainicjowany przez grupę pasjonatów pragnących uratować zabytek od zniszczenia. Wszelkie działania na rzecz cerkwi odbywały się jedynie za wiedzą i zgodą Urzędu Gminy w Krzywczu, ale bez jakiegokolwiek zaangażowania z jej strony.

(dowód: akta kontroli str. 111-119)

Remont cerkwi odbywał się w kilku etapach i wymagał wykonania robót budowlanych w zakresie wymiany fundamentów i podwalin, drenażu opaskowego, zabezpieczenia i wymiany pokrycia dachu wraz z więźbą dachu, pełnej rekonstrukcji bań nad prezbiterium i babińcem, wykonania kamiennej posadzki, podłogi z desek na chórze i elementów balustrad drewnianych, poza tym wykonania pełnej konserwacji malowideł ściennych w prezbiterium, nawie, przedsionku i zakrystii. Prace remontowe rozpoczęto 9 lipca 2012 r. i polegały one na wzmocnieniu konstrukcji ścian, stabilizacji konstrukcji budynku poprzez pionowanie i wypoziomowanie wraz z podniesieniem. W kolejnych latach wykonywano prace remontowe związane z przekryciem cerkwi, tj.: rozebraniem i wymianą zniszczonych elementów konstrukcji nad prezbiterium i nawą, impregnacją elementów drewnianych wbudowanych, odtworzeniem krzyża i kuli nad prezbiterium oraz demontażem i konserwacją krzyża nad nawą, wykonaniem pokrycia dachu blachą, zamontowaniem rynien i rur spustowych. W 2015 r. wykonany został całokształt robót związanych z ułożeniem posadzki z płyt z piaskowca wraz z impregnacją.

Przebieg robót budowlanych oraz zdarzeń i okoliczności zachodzących w toku wykonywania robót budowlanych kierownik budowy i inspektor nadzoru inwestorskiego dokumentowali w dzienniku budowlanym w myśl art. 45 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. prawo budowlane¹², począwszy od 2012 r. Ostatni wpis w dzienniku budowlanym jest z 30 sierpnia 2016 r.

Zarządzający obiektem wyjaśnił, że problemy techniczne, jakie występowały podczas prac remontowych w obiekcie były na bieżąco rozwiązywane podczas roboczych spotkań z udziałem przedstawicieli Stowarzyszenia, wykonawcy robót i wojewódzkiego konserwatora zabytków. Ustalenia z tych spotkań nie były dokumentowane.

(dowód: akta kontroli str. 8-22, 26-31, 111-119)

W latach objętych kontrolą ogółem wydatkowano 180.640,65 zł na prace w zakresie odbudowy cerkwi, tj.:

- w 2014 r. wydatkowano 80.449,58 zł na remont konstrukcji dachu i kopuły nad babińcem wraz z wymianą pokrycia i pełną konserwację polichromii stropu w nawie głównej na powierzchni 14 m², z czego 80.000,00 zł pochodziło z budżetu państwa, 449,58 ze środków własnych Stowarzyszenia,

¹² Dz. U. z 2016 r., poz. 290 ze zm.

- w 2015 r. wydatkowano 90.178,59 zł na wykonanie kamiennej posadzki w babińcu, nawie i prezbiterium, z czego 70.000,00 zł pochodziło z budżetu państwa, 20.000,00 zł pochodziło z budżetu Województwa Podkarpackiego, 178.59,00 zł ze środków własnych Stowarzyszenia,

- w 2016 r. wydatkowano 10.012,48 zł na wykonanie betonowej posadzki w zakrystii i na remont chóru, z czego: 10.000,00 zł pochodziło z budżetu państwa, pozostała kwota tj. 12.48,00 zł -ze środków własnych Stowarzyszenia.

Z łącznej kwoty 180.640,65 zł wydatkowanej na prace remontowe - 160.000,00 zł pochodziło z budżetu wojewody podkarpackiego pozostającego w dyspozycji podkarpackiego konserwatora zabytków, 20.000,00 zł – pochodziło od marszałka województwa podkarpackiego, a 640,65 - ze środków własnych Stowarzyszenia.

Wiceprezes Stowarzyszenia poinformował, że występował do wojewódzkiego konserwatora zabytków o udostępnienie do wglądu posiadanej dokumentacji zarządzanego przez nich zabytku niezbędnej przy jego zagospodarowaniu na cele użytkowe. Dokumentacja została udostępniona.

Dodał, że wojewódzki konserwator zabytków przedstawiał zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian w pozwoleniach na rozpoczęcie i prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich, których w latach 2012-2016 wydał łącznie sześć (dwa na prace konserwatorskie polichromii i cztery na prace konserwatorskie budynku).

W latach 2014-2016 do wojewódzkiego konserwatora zabytków wnioskowano pięciokrotnie o przyznanie dotacji na remont obiektu, z tego w 2014 r. i 2016 r. dwukrotnie, a w 2015 r. – złożono jeden wniosek. Ogółem kwota, o jaką wnioskowano do konserwatora zabytków w ww. latach, wynosiła odpowiednio: 238.012,19 zł, 116.148,05 zł, 252.014,22. Wysokość przyznanej dotacji wyniosła, odpowiednio: 80.000,00 zł, 90.000,00 zł i 10.000,00 zł, co stanowiło 33,61%, 77,5% i 3,97% wartości dofinansowania, o które ubiegał się zarządzający obiektem.

Z budżetu województwa podkarpackiego dotację na dofinansowanie prac w zakresie ochrony i konserwacji dóbr kultury cerkwi w Chyrynie uzyskano raz we wnioskowanej wysokości 20.000,00 zł w 2015 r., w 2016 r. nie wnioskowano, a w 2014 r. Stowarzyszeniu dotacji nie przyznano.

(dowód: akta kontroli str. 17-31, 51, 111-119, 141-155, 168-169, 175-178, 180-183, 188-200, 202-207, 212-215, 218-240)

Konserwator zabytków udzielający w kontrolowanym okresie dotacji na remont obiektu przeprowadzał u zarządcy obiektu kontrole w zakresie wykorzystania środków dotacji przeznaczonej na odbudowę, utrzymanie i zabezpieczenie zabytku architektury drewnianej. W latach 2014-2016 łącznie przeprowadzono trzy kontrole mające na celu odbiór prac remontowo-konserwatorskich¹³ w cerkwi w Chyrynie. Komisja stwierdziła wykonanie prac zgodnie z udzielonym pozwoleniem oraz wykazem prac określonych w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami¹⁴ (dalej ustawa o ochronie zabytków) i dokonała ich odbioru pod względem konserwatorskim.

Zarządca obiektu w wyjaśnieniu podał, że konserwator zabytków nie organizował i nie przeprowadzał kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki

¹³ Konserwator zabytków przeprowadził odbiór prac remontowo-konserwatorskich w następujących dniach: 12 sierpnia 2014 r., 3 grudnia 2015 r. i 25 sierpnia 2016 r.

¹⁴ Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.

nad zabytkami stosownie do postanowień odpowiednio przepisu art. 91 ust. 4 pkt 6 i art. 38 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków.

(dowód: akta kontroli str. 119, 120-125, 134-140, 157-167, 185-186)

Ustalona
nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Zarządca obiektu drewnianego w Chyrcynie, nie podejmował działań zmierzających do skutecznego zabezpieczenia cerkwi przed zdarzeniami wynikającymi ze strony ludzi jak włamania, akty wandalizmu, jak również ze strony natury, tj. pożar wywołany przez np. wyładowania atmosferyczne czy też działalność człowieka. Natomiast zgodnie z art. 5 ustawy o ochronie zabytków, opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności m.in. na (...) zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku w jak najlepszym stanie.

W trakcie oględzin cerkwi w dniu 1 czerwca 2017 r. ustalono, że jedynym zabezpieczeniem obiektu były zamykanie na kłódkę drzwi wejściowe i boczne. W obiekcie nie była zainstalowana instalacja odgromowa, ani sygnalizująca pożar, nie było gaśnic ani hydrantu (żadnego zbiornika wodnego), tj. wyposażenia, które jest nieodzowne w przypadku pożaru. NIK zauważa, że w szczególności obiekty sakralne a zwłaszcza drewniane z uwagi na ich palną konstrukcję, przestrzenny układ, okna witrażowe znaczną wysokość i kubaturę budynku ułatwiające ciągły dopływ tlenu są narażone na szybkie spłonienie ze względu na swobodny rozwój pożaru we wszystkich kierunkach. Powstający w pierwszej fazie dym (który mógłby być zauważony przez przechodniów i inne osoby) przez długi czas gromadzi się pod sufitem, nie wydostając się na zewnątrz, co uniemożliwia wszczęcie alarmu. NIK podkreśla, że cerkiew zlokalizowana jest na uboczu, w otulinie lasu co uniemożliwia w przypadku zaistnienia zagrożenia zauważenia go i zaalarmowania odpowiednich służb. Dlatego zainstalowanie odpowiedniej sygnalizacji jest nieodzowne celem wyeliminowania zagrożenia wynikającego z zaprószenia ognia czy też niszczyielskiej działalności człowieka.

Wiceprezes Stowarzyszenia wyjaśnił m.in., że: (...) w chwili obecnej wewnątrz cerkwi jest zabezpieczone przed włamaniem i aktami wandalizmu adekwatnie do występujących zagrożeń. Powszechnie wiadomo, że w świątyni nie ma ruchomego wyposażenia stąd włamania na tle rabunkowym są zupełnie bezcelowe. Natomiast wszystkie pozostałe instalacje teletechniczne służące poprawie bezpieczeństwa obiektu wymagają stosownych opracowań projektowych związanych ze znacznymi kosztami. Niestety dotacje na ochronę zabytków nie obejmują prac projektowych, które należy sfinansować we własnym zakresie. Przejmując w 2012 r. zarząd nad cerkwią w Chyrcynie ustaliliśmy w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, że ze względu na fatalny stan zachowania obiektu w pierwszej kolejności będą wykonywane najpilniejsze prace budowlane takie jak remont fundamentów, wymiana podwalin, stabilizacja ścian, remont dachu i wykonanie posadzki. Pieniądze na projekt remontu świątyni zebraliśmy w 2012 r. wśród członków i sympatyków Stowarzyszenia. W lipcu 2017 r. planujemy wystąpić z wnioskiem o przyłączenie cerkwi do sieci elektroenergetycznej, na które także we własnym zakresie zabezpieczyliśmy odpowiednie środki finansowe. Niestety Stowarzyszenie nie jest w stanie w ciągu kilku lat nadrobić wieloletnich zaniedbań po poprzednim właścicielu świątyni.

(dowód: akta kontroli str. 32-47, 241-243)

NIK docenia starania Stowarzyszenia podejmowane na rzecz restauracji tego zabytkowego obiektu, jednocześnie sugeruje, aby w miarę pozyskanych środków finansowych podejmować czynności mające na celu zainstalowanie zarówno systemu sygnalizacji włamania i napadu, jak również system sygnalizacji pożaru, aby ustrzec cerkiew zarówno przed niekorzystnymi działaniami ze strony człowieka, jak i zjawiskami natury.

IV. Wniosek

Wniosek pokontrolny

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁵, wnosi o:

Podjęcie działań w celu zabezpieczenia w należyty sposób cerkwi w Chyrcynie przed uszkodzeniem i zniszczeniem, a w szczególności przed pożarem.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 14 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Trzebownik, dnia lipca 2017 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie

Kontroler
Dagmara Mazurkiewicz-Karasińska
Główny specjalista kontroli państwowej

Dyrektor
Wiesław Motyka

.....
podpis

.....
podpis

¹⁵ Dz. U. z 2017 r., poz. 524